بسم الله الرحمن الرحیم

یادنامه

خبرنامه انجمن یادگیری الکترونیکی (یادا)

امام سجاد (ع): «اگر معلم وظیفه معلمی را بداند و به آن عمل کند، خداوند نعمت دانش را بر او بیشتر خواهد کرد.»

سال دوم، شماره چهارم، شهریورماه ۱۳۹۲

آنچه در این شماره می‌خوانید:

✓ رویدادهای آینده

✓ واژه‌های رایاد

✓ گزارش:
نابسامانی‌های نظام یادگیری الکترونیکی در ایران و راهکارهای رفع آنها

سرمقاله

سلام بر مخاطبان گرامی

فرا رسیدن هفتهٔ دولت را به ملت ایران و خدمتگزاران آن‌ها در نظام جمهوری اسلامی تبریک عرض می‌کنیم و یاد شهدای گرانقدر دولت به خصوص شهیدان رجایی و باهنر را گرامی می‌داریم و از خداوند متعال برای دولت‌مردان نظام آرزوی توفیق و موفقیت در خدمت به مردم شریف کشور مسئلت می‌کنیم. در این شماره به روال شماره‌های گذشته یک رویداد مهم در یادگیری الکترونیکی در سطح جهانی را مرور می‌کنیم و چند واژهٔ مهم این حوزه را، که به تصویب فرهنگستان زبان و ادب فارسی رسیده است، منتشر می‌کنیم. علاوه بر این سند منتشر شدهٔ انجمن دربارهٔ نابسامانی‌های نظام یادگیری الکترونیکی در کشور را مطرح می‌کنیم.

همچون گذشته دست یاری شما اندیشمندان گرامی را به گرمی می‌فشاریم و از همگی خواهشمندیم ما را از نظرها و انتقادهای خود بی‌بهره نسازید و اخبار مرتبط با فعالیت‌های یادگیری الکترونیکی را برای درج درخبرنامه به نشانی اینترنتی *info@elearningassociation.ir* ارسال فرمایید.

دبیرخانهٔ یادانامه

رویدادهای آینده

سومین کنفرانس بین المللی Educational and Information Technology در تاریخ ۱۰ تا ۱۲ ژانویه سال ۲۰۱۴ میلادی در شهر تورنتو کشور کانادا برگزار می‌شود. این کنفرانس توسط انجمن بین المللی Computer Science and Information و مجلهٔ بین المللی Information Technology and Education سازماندهی شده است.

مهمترین عناوین این کنفرانس عبارتنداز:

- Computer Education for Graduates and Undergraduates
- Computer Education for Particular Group
- Active learning and Innovative pedagogies
- Learning models and Service
- Artificial Intelligence,Computer Graphics,Network Technology

همه‌ی مقالات پذیرفته شده در این کنفرانس در مجلهٔ بین المللی Information Technology and Education به چاپ می‌رسد و در پایگاه‌های زیر نمایه می‌شود.

IJIET ISSN 2010-3689 — IACSIT WWW.IACSIT.ORG — crossref — Engineering & Technology DIGITAL LIBRARY — ProQuest

زمان‌بندی‌های مهم کنفرانس به شرح زیر است:

مهلت ارسال مقاله(فراخوان اولیه):	۲۵ اوت ۲۰۱۳
اعلام نتایج داوری:	۲۰ سپتامبر ۲۰۱۳
مهلت ثبت نام در کنفرانس:	۵ اکتبر ۲۰۱۳
زمان برگزاری کنفرانس:	۱۲-۱۰ ژانویه ۲۰۱۴
وبگاه کنفرانس:	*http://www.iceit.org*

واژه‌های رایاد

یادگیری تمام عمر ***lifelong learning / life-long learning***

این واژه انگلیسی از ترکیب اسمی « life-long» و اسم « learning » تشکیل شده است. این واژه به مفهوم افزایش دائمی دانش و مهارت در طول زندگی افراد است. معادل این واژه در زبان عربی واژه‌های« التّعلّم المستمرّ» و «التّعلّم مدی الحیاه» است. واژه تصویب شده در فرهنگستان زبان و ادب فارسی برای این واژه بیگانه، واژه « **یادگیری تمام‌عمر**» از نوع واژه‌های نوساخته است. ساخت این واژه اسم است که از وصف اسم «یادگیری» توسط صفت «تمام عمر» تشکیل شده است. نمونه‌ای از کاربرد این واژه در مثال زیر آورده شده است.

« رایادگیری روشی مناسب برای تحقق **یادگیری تمام‌عمر** است.»

پدیدآوری ***authoring***

این واژه انگلیسی از ترکیب اسم « author» و پسوند اسم‌ساز « ing » تشکیل شده است. این واژه به مفهوم ایجاد محتوای دروس در محیط رایادگیری است. واژه تصویب شده در فرهنگستان زبان و ادب فارسی برای این واژه بیگانه، واژه «**پدیدآوری**» از نوع واژه‌های نوگزیده است. ساخت این واژه اسم است که از ترکیب و اشتقاق اسم «پدیدآور» و پسوند «-ی» تشکیل شده است. نمونه‌ای از کاربرد این واژه در مثال زیر آورده شده است.

« طراحی برنامهٔ درسی یکی از گام‌های **پدیدآوری** است.»

سخنرانی آینده یادا

سخنرانی علمی:

معرفی نظریه constructionism (ساختن گرایی) در آموزش ریاضی وکاربرد آن در طراحی فعالیت های مبتنی بر محیط های رایانه ای

سخنران:

آقای خسرو داودی

زمان:

چهارشنبه ۱۳۹۲/۶/۲۰
ساعت ۱۴ تا ۱۶

مکان:

تهران، خیابان انقلاب، تقاطع فلسطین، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات، طبقه ششم، تالار اجتماعات

برای نام‌نویسی به نشانی
http://irandoc.ac.ir/forms/register.aspx
مراجعه فرمایید.

نابسامانی‌های نظام یادگیری الکترونیکی در ایران و راهکارهای رفع آنها

با توجه به انتخابات حماسی ریاست جمهوری در ۲۴ خردادماه سال جاری و با هدف کمک به دولت جدید، انجمن یادگیری الکترونیکی طی جلسه‌ای، موضوع شناسایی و چالش‌های یادگیری الکترونیکی را با حضور تعداد کثیری از متخصصان و صاحب‌نظران مورد بررسی قرار داد. پس از آن قرار شد، انجمن سندی را در این حوزه تدوین و به کمسیون انجمن‌های علمی و نیز دفتر ریاست جمهوری ارسال کند تا ان‌شاءالله خطوط راهنمای توسعهٔ یادگیری الکترونیکی در ایران باشد.

در این شماره متن کامل این سند برای اطلاع همهٔ اعضای محترم و علاقه مندان منتشر می‌شود.

مقدمه

در میان وجوه مختلف تأثیر فنّاوری اطلاعات بر ارکان زندگی اجتماعی، «یادگیری الکترونیکی» بیشترین تأثیر را بر نظام‌های آموزشی در سطوح مختلف «آموزش عمومی»، «آموزش عالی»، «آموزش حوزوی» و «آموزش مهارتی» وحتی شکل‌گیری جامعهٔ مجازی یاددهنده ویادگیرنده داشته است.

امروزه نظام‌های آموزشی به مدد یادگیری الکترونیکی توانسته‌اند بسیاری از آرمان‌های دور از دسترس تعلیم و تربیت را به واقعیت نزدیک کنند، کشف وشناسایی استعدادها، تلاش برای تأمین نیازهای آموزشی افراد، در دسترس قراردادن منابع آموزشی آسان، ارزان، سریع و بی‌واسطه، سپردن مسؤولیت یادگیری بر دوش یادگیرندگان و تغییر نقش نهادها و عوامل آموزشی به نقش تسهیل کننده، تأمین آموزش تمام‌عمر، کاهش هزینه‌های آموزش، به روز کردن منابع وشیوه‌های آموزشی و مهم‌تر از همه پاسخگویی به نیازهای گسترده مخاطبان در موقعیت‌های مختلف شغلی، جغرافیایی، سنی، گروه‌های خاص اجتماعی و غیره برخی از دستاوردهای یادگیری الکترونیکی است. نمودهای مختلف این نوع آموزش شامل «یادگیری همراه» و «یادگیری اجتماعی» نشان از همراهی روزافزون آن با مظاهر مختلف فنّاوری‌های نو دارد؛ از این رو لزوم برنامه‌ریزی برای بهره‌برداری از مزایای این شیوه به منظور ارتقای کیفی نظام آموزش کشور و تربیت نسل آیندهٔ این مرزوبوم، بیش از پیش به چشم می‌خورد. از سوی دیگر به رغم ورود این فنّاوری در عرصهٔ آموزش کشور همزمان با جهان و از اوان دههٔ هشتاد خورشیدی، فرایند تکامل آن با مشکلاتی جدّی مواجه بوده است که نتیجهٔ آن توسعه نایافتگی این حوزهٔ مهم و افزایش روز به روز مشکلات آن در همهٔ حوزه‌های آموزشی بوده است.

۱. ابعاد فرهنگی

از دیدگاه فرهنگی، سیاستگذاران، کارگزاران و کاربران نگاه مناسبی به یادگیری الکترونیکی نداشته‌اند، بخشی از این نگاه ناشی از آن است که برخی از مدیران و سیاستگذاران ملّی، فضای شبکه‌ای و به ویژه اینترنت را فضایی تهدیدآمیز می‌دانند. برخی اصطلاحات «اینترنت پاک و ناپاک» و راه‌حل‌هایی مانند «اینترنت ملّی» ناشی از همین دیدگاه است که به تبع آن تحدید دسترسی به شبکه‌های اطلاعاتی را در پی داشته است. همین موضوع سبب شده تا:

۱-۱. دانشجویان نگاهی نامثبت به این شیوهٔ یادگیری دارند و معتقدند کیفیت آموزش در این دوره‌ها ضعیف بوده و نوع مواجههٔ نظام دانشگاهی با آنان درخور دانشجویان دانشگاه نیست.

۱-۲. استادان و مدیران دانشگاهی، این دوره‌ها را ضعیف‌تر از سایر دروه ها می‌دانند و به همین دلیل شیوهٔ برخورد آنان با مخاطبان این دوره مشابه با سایر دانشجویان نیست.

۱-۳. جامعه (و به ویژه بخش‌های مختلف صنعت) با نگاهی منفی با این دوره مواجه می‌شوند تا آنجا که برخی صنایع بزرگ شرط جذب متخصص را عدم دانش‌آموختگی آنان از دوره‌های آموزش الکترونیکی می‌دانند.

۱-۴. مدیران وزارت علوم، دیدگاه ضعیفی در خصوص این آموزش دارند و به همین دلیل آن را نه هم‌تراز سایر آموزش‌ها بلکه نوعی آموزش با کیفیت پایین‌تر می‌دانند.

۲.ابعاد سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کلان

در عرصهٔ مدیریت کلان، سیاست‌های نظام آموزشی دربارهٔ این دوره‌ها مشخص نیست و از جمله:

۲-۱. هیچ سندی که نشان‌دهندهٔ نقشهٔ راه این نوع آموزش در آموزش عالی (و البته سایر ساحت‌های آموزشی مانند آموزش عمومی) باشد، وجود ندارد.

۲-۲. سیاستگذاری این دوره‌ها متولّی مشخصی ندارد. به نظر می‌رسد وزارت علوم (و به طور مشخص معاونت آموزشی آن) وظیفهٔ تدوین خط‌مشی و نظام حقوقی (چارچوب‌ها، مقررات و آیین‌نامه‌ها) را برعهده دارد، لیکن متأسفانه فعالیت‌های این نهاد هیچ تطابقی با رشد روزافزون این نوع آموزش ندارد.

۲-۳. در عرصهٔ اجرا، دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های برگزارکننده دوره‌های آموزش الکترونیکی با تشتت فراوان مواجهند و معلوم نیست شرط برگزاری این دوره ها در دانشگاه‌ها چیست؟ چگونه این دوره‌ها باید برگزار و چگونه ارزیابی شود؟ در حال حاضر به دانشگاه‌های بزرگ کشور مجوّز داده شده که در رشته های دایر خود، دوره‌های آموزش الکترونیکی را راه‌اندازی کنند ولی به هیچ عنوان به این موضوع توجه نشده که اصالتاً طراحی و ارائهٔ چنین دوره‌هایی متفاوت با دوره‌های آموزش حضوری (مبتنی بر حضور معلم) است. همین موضوع سبب شده که دانشگاه‌ها نه الزامات شبکه‌ای و سخت‌افزاری این دوره ها را می‌شناسند و نه به شیوهٔ ارائهٔ این دروس آشنایی دارند و نه مدیریت‌های اجرایی دانشگاه، امور «برنامه‌ریزی»، «اجرا» و «نظارت» این دوره‌ها را به خوبی تفکیک و برای آن برنامه‌ریزی مناسبی کرده‌اند.

۳. ابعاد محتوا

در نظام یادگیری الکترونیکی، «محتوا» نقشی اساسی در موفقیت دوره‌ها را داراست. به دلیل تفاوت ماهوی محتوا در این نظام با محتواهای دوره‌های حضوری (که اساساً مبتنی بر کتاب‌های از پیش تألیف شده و آن هم بیشتر از استادان دانشگاه‌های خارجی است)، این موضوع به چشم اسفندیار این دوره‌ها تبدیل شده است. مهم‌ترین مسائل این حوزه عبارت است از:

۳-۱. عدم تدوین استانداردهای تولید محتوا از سوی مراجع ذی‌ربط (وزارت علوم)

۳-۲. عدم شکل‌گیری فرایند نشر الکترونیکی در دانشگاه‌ها به عنوان اصلی ترین معبر تولید محتوا

۳-۳. عدم تعیین مرجع ملّی تدوین سیاست‌های محتوای الکترونیکی (به نظر می‌رسد که به تأسی از تجربه‌های سال‌های ابتدایی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، نیاز به مرجعی مانند مرکز نشر دانشگاهی برای تدوین و عرضهٔ محتوای الکترونیکی ولی با نظام غیر متمرکز و تأکید بر به کارگیری پدیدآورندگان غیردولتی به شدت به چشم می‌خورد).

۴.ابعاد حقوقی

یکی از جدّی‌ترین مسائل نظام یادگیری الکترونیکی، مسائل حقوقی مبتلا به این نظام است. فرایند رشدِ بی‌باغبان آموزش الکترونیکی و عدم رعایت حقوق ذی‌نفعان آن در طیّ یک دههٔ گذشته، چنان فضای یادگیری الکترونیکی را مغشوش کرده که ذی‌حقان آن اصولاً نمی‌دانند چه شأنی باید داشته باشند و چه حقوقی بر آنان مترتب است. مهم‌ترین مسائل این حوزه به شرح زیر است:

۴-۱. عدم تنظیم مقررات تأسیس و راه‌اندازی دروه‌های آموزش الکترونیکی

۴-۲. عدم تنظیم مقررات آموزشی و دانشجویی
۴-۳. عدم تنظیم حقوق پدیدآور در یادگیری الکترونیکی
۴-۴. عدم تنظیم مقررات نظارت و ارزیابی نظام یادگیری الکترونیکی

۵.ابعاد زیرساخت فنی و شبکه‌ای

به دلیل عدم شناخت ماهیت یادگیری الکترونیکی و نیز الزامات اجرایی آن، هنوز معلوم نیست استاندارد زیرساخت‌های فنّاورانه مورد نیاز در این حوزه چیست و همین موضوع سبب شده که علاوه بر مشکلات «فقدان تعامل محیطی»، فشار ناشی از نااستاندارد بودن اقتضائات ارتباطی و شبکه‌ای نیز به سمت کاربر (دانشجو) تحمیل شود. مهم‌ترین مسائل این بُعد عبارت است از:

۵-۱. عدم تبیین نیازمندی‌های استاندارد به لحاظ سخت‌افزاری
۵-۲. عدم تبیین نیازمندی‌های استاندارد به لحاظ شبکه ارتباطی
۵-۳. عدم تعریف تعهد حفظ کیفیت خدمات (SLA) نسبت به دانشجو
۵-۴. عدم تعریف استانداردهای موردنیاز امنیتی (داده و شبکه).

۶.ابعاد منابع انسانی

ورود به عرصهٔ یادگیری الکترونیکی مستلزم در اختیار داشتن منابعِ انسانی ماهر و توانمند در این حوزه است. در حال حاضر محیط‌های آموزشی هم با مشکلات توسعه‌نایافتگی منابع انسانیِ کارشناس (چه در حوزهٔ فنی، چه در حوزهٔ اداری و چه در حوزهٔ مدیریتی) و نیز منابع انسانیِ آموزشی (استادان و دستیاران آموزشی) و هم منابع انسانیِ کاربر (دانشجویان) مواجه است. واقعیت این است که نظام آموزشی بدون لحاظ آمادگی منابع انسانی پا به عرصهٔ اجرای آموزش الکترونیکی گذاشته است و نتیجه آنکه در حال حاضر نه استاد با این حیطه آشنایی کامل دارد نه دانشجو و نه مدیران. مهم‌ترین مسائل این بُعد به شرح زیر است:

۶-۱. عدم آموزش منابع انسانیِ اجرایی (مدیران، کارشناسان آموزشی، کارشناسان فنی) برای ارائهٔ آموزش الکترونیکی
۶-۲. عدم آموزش استادان برای ارائهٔ آموزش الکترونیکی
۶-۳. عدم آموزش دانشجویان به عنوان اصلی‌ترین مخاطبان نظام آموزش الکترونیکی

۷.عدم توجه به پیوستگی یادگیری الکترونیکی با سایر مظاهر فنّاوری اطلاعات

یکی از جدّی‌ترین اقتضائات یادگیری الکترونیکی، پیوستگی آن با سایر نمودهای فنّاوری اطلاعات است. رشد روزافزون «فنّاوری‌های همراه»، «فنّاوری‌های شبکه‌های اجتماعی»، «فنّاوری اینترنت همه چیز» از یک سو و تلفیق آن با سایر ملزومات محیط یادگیری مانند: «کتابخانهٔ دیجیتالی»، «آزمایشگاه الکترونیکی» و «کارگاه‌های شبیه‌سازی شده» از مهم‌ترین نکاتی است که با پیشرفت فنّاوری، بر چگونگی ارائهٔ یادگیری الکترونیکی اثر گذاشته است. بررسی تجربهٔ دانشگاه‌های ایرانی در مواجهه با این فنّاوری نشان‌دهندهٔ عدم توجه به این پیوستار و محدود کردن این نظام صرفاً به نمودهای اولیهٔ آن بوده است و بسیار ضروری است چگونگی بهره مندی از سایر نمودهای فنّاوری در این عرصه مورد توجه قرار گرفته است.

۸.عدم توجه به نهادهای غیردولتی در توسعهٔ یادگیری الکترونیکی

هر چند به لحاظ اصول مدیریتی، سیاستگذرای نظام یادگیری الکترونیکی باید متمرکز باشد لیکن در عرصهٔ اجرا، لزوم توجه به نقش‌آفرینی نهادهای مختلف و به ویژه نهادهای غیردولتی و خصوصی در حوزه‌های مختلف: «تأمین زیرساخت شبکه‌ای»، «تأمین محتوای الکترونیکی» و «ارائهٔ خدمات آموزشی» بسیار محسوس است. این نقش‌آفرینی مستلزم نگاهی جامع به توسعهٔ مسیر یادگیری الکترونیکی است که به دلیل فقدان این دیدگاه عمیق، مشکلات بسیاری برای این نهادها در هر یک از حوزه‌های فوق پدید آمده است که ضرورت توجه و حل مسئله را در این عرصه بسیار جدّی می‌سازد.

۹.راهکار اصلی توسعهٔ یادگیری الکترونیکی

برای توسعهٔ یادگیری الکترونیکی در کشور لازم است در دو سطح «فرابخشی» و «بخشی (وزارت علوم)» برنامه‌ریزی کرد:

الف : حوزهٔ فرابخشی

۱. ایجاد کارگروه (یا شورای تخصصی) فرابخشی در زمینهٔ یادگیری الکترونیکی (با عضویت دستگاه‌های ذی‌ربط مانند وزارت علوم، وزارت بهداشت، وزارت آموزش و پرورش، وزارت کار، حوزه‌های علمیه، وزارت ارشاد و نیز متخصصان علوم تربیتی و فنّاوری اطلاعات) به منظور تدوین سیاست‌های اجرایی، تأمین زیرساخت‌های عمومی، هماهنگی بین دستگاهی و هم‌افزایی ارکان در این موضوع؛

۲.فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی دربارهٔ مزایا، ویژگی‌ها و ظرفیت‌های یادگیری الکترونیکی از راه‌های گوناگونی همچون تقویت انجمن‌های تخصصی، انتشار نشریات تخصصی مرتبط، تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی، جشنواره‌های ملی و مانند آن؛

۳. تقویت زیرساخت‌ها و تأمین فضا، ابزار و ظرفیت‌های مناسب برای توسعهٔ یادگیری الکترونیکی به ویژه در مدارس الکترونیکی، مؤسسه‌های آموزش عالی الکترونیکی و آموزشگاه‌های مهارتی الکترونیکی در سطح کشور

ب : حوزهٔ بخشی

در حال حاضر مدیریت بخش آموزش عالی کشور از طریق سه رکن زیر صورت می‌گیرد:

الف- شورای گسترش آموزش عالی
ب- شورای عالی برنامه‌ریزی درسی
ج- معاونت آموزشی

برای توسعهٔ نظام یادگیری الکترونیکی ضروری است هر یک از ارکان فوق بنا به مأموریت خود در این حوزه ورود یابند به همین دلیل پیشنهاد آن است که:

الف- «کمیتهٔ گسترش آموزش الکترونیکی» با ترکیبی از متخصصان آموزش عالی، آموزش الکترونیکی و نهادهای اجرایی (مانند نمایندهٔ مؤسسات آموزش عالی الکترونیکی (غیردولتی- غیرانتفاعی)، نمایندهٔ دانشگاه‌های برگزارکنندهٔ آموزش الکترونیکی، نمایندهٔ انجمن یادگیری الکترونیکی و نمایندهٔ مراکز آموزش الکترونیکی در حوزه‌های علمیه) وظیفهٔ سیاستگذاری برای تأسیس مؤسسه‌ها، صدور مجوّز برگزاری دوره‌ها و تسهیل سرمایه‌گذاری در عرصهٔ آموزش الکترونیکی را برعهده گیرد.

ب- «کمیتهٔ برنامه‌ریزی درسی الکترونیکی» با حضور متخصصان برنامه‌ریزی درسی، فنّاوری آموزشی، علوم تربیتی و فنّاوری اطلاعات، ذیل شورای عالی برنامه‌ریزی درسی تأسیس شده و وظیفهٔ تدوین استانداردهای محتواهای الکترونیکی، برنامه‌ریزی برای تدوین محتواهای الکترونیکی و نظارت بر کیفیت محتوا را برعهده گیرد.

ج- در حوزهٔ معاونت آموزشی، دفتری به نام «مدیریت آموزش غیرحضوری» تأسیس شده و در آن تدوین مقررات آموزشی، ارتقای آموزش الکترونیکی (و تلفیق آن با سایر فنّاوری‌ها)، و نظارت بر فعالیت‌های مؤسسه‌های برگزارکنندهٔ این دوره‌ها را برعهده گیرد.

د- «انجمن علمی یادگیری الکترونیکی» با تجمیع فعالیت‌های عمومی در سطح ملّی در حوزهٔ یادگیری الکترونیکی بر حوزه‌های زیر تمرکز یابد:

د-۱. گسترش فرهنگ آموزش الکترونیکی(مثلا از طریق برگزاری جشنوارهٔ تولید محتوای الکترونیکی و برگزاری سخنرانی)
د-۲. همکاری در تدوین استانداردهای آموزش الکترونیکی
د-۳. تدوین نظام رتبه‌بندی و ارزیابی مؤسسه‌های آموزش الکترونیکی
د-۴. ایجاد پل ارتباطی بین کاربران آموزش الکترونیکی و نهادهای سیاستگذار
د-۵. آینده‌نگاری آموزش الکترونیکی در ایران به عنوان و فرایندی متناوب دوره‌ای